

POSTOJ KREŠŤANA K UTRPENIU DRUHÉHO

Mária Orgonášová

„Je nevyhnutné usilovať sa, aby všetci mali prístup k dobrám, ktoré sú potrebné pre čestný a činný život; každému treba zabezpečiť možnosť trvalej práce, podporovať formy sociálnej solidarity voči najviac postihnutým vrstvám a chrániť základné demokratické práva všetkých občanov“.

Ján Pavol II. „Nebojte sa“

Abstract. The use of legislation, universal design, provision of proper accommodation, influx of information, communication possibilities as well as proper working opportunities to remove barriers from the lives of disabled are considered to be the keys for the creation of equal opportunities for people suffering by serious disability. The importance of legislation in the process is undeniable, but legislation itself is not able to bring the solutions unless people stop their indifference to the problems, or unless they stop using legislation to explain why things can not be done instead of using the legislation to provide the solution. Here is an open platform for Christians in all professions.

Úvod

Aj pri najlepšej zdravotnej starostlivosti a často práve vďaka život zachraňujúcim možnostiam lekárskej vedy, vždy budú medzi nami, s nami, alebo možno niekde v anonymnom prostredí sociálneho zariadenia žiť ľudia, ktorých podmienky života nie sú štandardné, ktorých život je poznačený fyzickým alebo psychickým utrpením a často musia prekonávať veľa prekážok, aby si zachovali možnosť žiť ľudsky dôstojne a tvorivo napriek zdravotným znevýhodneniam. Počet ľudí s trvalým obmedzením slobody pohybu, alebo žijúcich v tme, či stálom tichu, neustále narastá ako dôsledok zvýšeného výskytu vrodených porúch, úrazov, ako aj rozličných civilizačných chorôb. Je tiež všeobecne známe, že priemerný vek dožitia sa zvyšuje a v pokročilejšom veku pribúdajú zdravotné problémy, obmedzenia v pohybe, neslúži dostatočne zrak alebo sluch, zlyháva pamäť, dostávajú sa neraz aj trvalé bolesti a depresie, najmä ak títo ľudia žijú v izolácii, ak im chýba spoločenský kontakt a pocit ľudskej vzájomnosti. Predmetom tejto úvahy nebude ani súcitiť, ani jednorazové prejavy milosrdenstva, či almužna alebo charita. Záujmom každej vyspelej spoločnosti by malo byť hľadanie ciest, ako spoločným úsilím zabezpečiť dôstojný, zmysluplný spôsob života týchto osôb, prípadne urýchliť proces ich spoločenskej integrácie, až do začlenenia do ekonomicky produktívneho života.

Aj keď život týchto ľudí je v určitých oblastiach odlišný, vôbec nemusí byť tragický. Ako hovorí známy fyziológ Sellye: „Nemožno nikomu,

kto trpí bolesťami, alebo sa psychicky trápi, povedať, že to tak nie je, ani mu prikázať, že nemá trpieť, ale sociologické, aj zdravotnícke výskumy potvrdzujú, že ho možno preorientovať“. Ak je človek zaujatý takou činnosťou, ktorá ho baví, z ktorej má potešenie a najmä z ktorej majú potešenie a úžitok aj ľudia žijúci okolo neho, jeho myseľ je vyrovnanjšia, zdravotný stav nevyžaduje neustále návštevy zdravotníckych zariadení a v mnohých prípadoch takáto aktivita zlepšuje aj jeho sociálno-ekonomický status. Že to nie je jednoduché, ale na druhej strane, že sa to dá, poznávame aj zo skúseností vyspelých krajín.

Spoločnosť tretieho tisícročia má už k dispozícii nástroje, ktorými dokáže upraviť životné prostredie tak, aby pre ľudí s problémami v mobilite nepredstavovalo neprekonateľné bariéry v pohybe, aby zvukové, taktilné alebo svetelné signály pomáhali ľuďom so zmyslovými problémami pri orientácii v priestore, aby informácie v dostupnej forme sa dostali ku všetkým, čo znamená, aj k ľuďom s poruchami zraku alebo sluchu, ale nadovšetko aby vzdelanie a tvorivá činnosť neboli výsadou len pre zdravých ľudí.

Súčasná výpočtová technika už ani zďaleka neslúži len výrobe dokumentov, resp. náročných výpočtov a na tvorbu technických projektov, ale umožňuje vizuálnu, aj verbálnu komunikáciu, učenie na diaľku (dištančné vzdelávanie), ukladanie databáz, ako aj vytváranie archívov fotodokumentácie a množstvo iných funkcií. Toto všetko je možné po primeranej úprave zvládať aj pri pohybových ťažkostiach, pri zmyslových problémoch so zrakom, či sluchom a to často aj v staršom veku.

Čo je utrpenie?

Chceme hovoriť o utrpení, ktoré mnohých sprevádza prakticky celý život a ktoré je možné zmierniť tým, že prijmeme realitu, zamyslíme sa nad jej dôsledkami a budeme hľadať efektívne riešenia v každodennom živote. „Bolesť a utrpenie boli tajomstvami a zostávajú nimi aj pre dnešného človeka. Aj keď si to každý neuvedomuje, predsa človek bytostne túži, aby našiel viac svetla a odpovede na zatiaľ nezodpovedané otázky, ktoré sa ho aj osobne dotýkajú. Bolesťou a utrpením je človek pozvaný k dialógu a k úprimnosti voči sebe“ [1].

Uvažovanie o bolesti a utrpení ako takom bolo témou predchádzajúcich úvah, ale každé uvažovanie o bolesti a utrpení je potrebné a má význam, pretože prispieva k hlbšiemu pochopeniu ľudskej reality a identity. Aj človek 21. storočia je pozvaný, aby rečou svojej doby formuloval odpovede na všeľudské otázky. Osobnou odpoveďou na situáciu núdze a utrpenia druhého človeka je altruizmus. Prvým predpokladom altruistického prístupu je prekonanie bariér pri prijímaní odlišnosti toho druhého. « Iba vtedy budeme schopní „všimnúť si núdzu druhého“, ak nielen zaregistrujeme jeho bytie, ale ak ho aj akceptujeme a utvoríme si voči nemu osobný postoj a vzťah. Zdravotné postihnutie so svojimi dôsledkami je odlišnosť, s ktorou sa donedávna stretávali iba

ich najbližší. Xenológia, veda o fenomenológii odlišnosti, prispieva k lepšiemu pochopeniu altruistického prístupu.

Zatiaľ čo altruizmus vedie k prosociálnosti – k aktívnej pomoci človeku v núdzi, ktorého spoznáva ako blížneho, odmietnutie prijatia druhého človeka sa stáva prameňom xenofóbie, mizantropie, rasizmu a agresivity [2].

Postoj spoločnosti k zmierneniu dôsledkov zdravotného znevýhodnenia

Akú podporu a pomoc okrem poisťovacích služieb – dôchodkov – ponúka spoločnosť ľuďom so zdravotným postihnutím v rámci platných právnych úprav?

- Možnosť odstránenia bariér zo životného prostredia a zlepšenia orientácie v priestore.
- Možnosť zotrvania v pôvodnom zamestnaní alebo možnosť získať re-kvalifikáciu a nové zamestnanie, prípadne prácu na dohodu v rôznych inštitúciách, ale aj v mimovládnych organizáciách.
- Možnosť získať zdravotnú pomôcku alebo príspevok na zakúpenie potrebných kompenzačných pomôcok (vrátane počítača) a na úpravu bytového interiéru podľa zdravotných potrieb.
- Možnosť získať príspevok na osobnú asistenciu alebo opatrovanie, resp. opatrovateľskú službu v domácom, rodinnom prostredí, ak už ide o ťažké zdravotné postihnutie.
- Možnosť získať umiestnenie v Domove sociálneho zabezpečenia, ak nie sú podmienky vhodné na zotrvanie v domácom prostredí.

Toto sú prostriedky, nástroje pomoci, ktoré u nás poskytuje štát. Nebudem v tejto chvíli analyzovať pozitíva a negatíva súčasných foriem podpory a pomoci. Legislatíva sa mení, je závislá na aktuálnej politickej vôli a je na nás všetkých, aby sa menila k prospechu ľudí, ktorým má slúžiť.

Po zmene politického systému v r. 1989 sa logicky očakávalo, že na Slovensku sa sociálna politika bude orientovať na možnosť nadviazať na mnohoročnú kresťanskú tradíciu, utvorenú v dávnej minulosti. V rámci tejto tradície by sa mali presadzovať predovšetkým prvky sociálneho učenia Cirkvi, ako sú princípy subsidiarity, solidarity, participácie, slobody a spoločného dobra, na ktorých by malo byť postavené sociálne a pracovné zákonodarstvo. Do istej miery sa tieto očakávania plnia, ale žiaľ, i napriek legislatívnym možnostiam, v dôsledku faktoru nepochopenia, predsudkov a nedostatočnej empatie u kompetentných vykonávateľov zákona, dochádza u ľudí so zdravotným postihnutím k pocitom krivdy, diskriminácie a vytlačania z prostredia zdravej populácie.

Často sú to aj vykonávatelia týchto služieb, ktorí nevnímajú utrpenie žiadateľov a vtlačajú ich do nedôstojných, ponížujúcich podmienok. V tejto zložitej, každodennej, spoločenskej situácii je otvorený široký priestor pre aktívny postoj kresťana k utrpeniu druhého.

Kto je „ten druhý“?

Celkom jednoznačne nám to hovorí najväznejšie prikázanie lásky k blížnemu. Často si však v zhone každodenného života ani neuvedomujeme, kde všade toho druhého, viac alebo menej trpiaceho stretávame. Veľmi jasne a krásne nám to priblížil Michel Quoist vo svojej meditatívnej knižočke: „Úspešný život“ [3]. Vyberám aspoň niekoľko úvah:

- Druhý je ten, ktorého stretávaš cestou; ten čo vyrastá, pracuje, teší sa alebo plače vedľa teba; ten, o ktorom nehovoriš nič, nemyslíš nič, o ktorom nepremýšľaš, pretože ideš nevšímavo okolo bez toho, aby si sa díval a preto si ho nevidel.
- Druhý je ten, s ktorým denne spolupracuješ na dovŕšení sveta.
- Druhý je ten, pred tvárou ktorého budeš súdený.
- Druhý je ten, ktorým Boh meria našu lásku.
-

Ten druhý sa volá Ježiš Kristus. Ježiš Kristus býva v tom istom dome ako ty, pracuje v tom istom úrade, cestuje tým istým autobusom, sedí vedľa teba v kine Ten druhý!

Sociálne učenie Jána Pavla II.

Od samého počiatku svojej existencie je človek vložený do siete sociálnych vzťahov a iba vďaka nej sa môže naplno rozvinúť ako človek. Rodí sa v spoločenstve ľudí, ktoré sa konkrétnym a najzákladnejším spôsobom uskutočňuje v rodine. Ona tvorí najpôvodnejšiu sociálnu štruktúru, v ktorej Ján Pavol II. osobitne vyzdvihuje povolanie ženy k materstvu. Znova zdôrazňuje princípy sociálneho učenia Cirkvi, ako ich formuloval už Lev XIII. [4].

Niekoľko myšlienok zo sociálneho učenia Jana Pavla II., zakotvených predovšetkým v jeho troch sociálnych encyklikách:

- **Laborem exercens** – o ľudskej práci (1981): *„Práca patrí k poslaniu každého človeka, človek sa rozvíja a realizuje vo svojej práci.“* Práca má nielen ekonomickú, ale súčasne aj „sociálnu“ dimenziu vzhľadom k tesnému vzťahu k rodine, ako aj k obecnému blahu.
- **Sollicitudo rei socialis** – o starosti cirkvi o sociálne otázky (1987), v ktorej sú analyzované princípy subsidiarity, solidarity, sociálnej lásky a civilizácie lásky. *Každý človek je odlišný, je osobou, nenahradiiteľným bohatstvom, je zdrojom originality a má čosi priniesť ostatným, ako aj celej spoločnosti. Princíp subsidiarity možno považovať za kľúčový bod celého učenia cirkvi o demokracii.*
- **Centesimus annus** – k 100. výročiu základnej sociálnej encykliky „Rerum novarum“ (1991). *Charakteristický je tu pápežov dôraz na ľudské práva, na „pravdu o človeku“, ktorá musí byť neskrátene uchovaná a ktorá je súčasťou neotrasiteľných hodnôt, na ktorých stojí pravá demokracia a zodpovedné užívanie slobody.* V encyklike Centesimus annus, ktorá uzatvára prvé storočie sociálnej náuky,

pápež okrem analýzy novej historickej situácie po páde komunizmu a nebyvalého ocenenia hospodárskej demokracie, založenej na slobodnom trhu, prináša novú nosnú myšlienku „sociálnej, či humánnej ekológie“ a starostlivosti o spoločenské životné prostredie, ktoré umožňuje uplatňovanie základných etických hodnôt pre všetkých. V tejto encyklike sa zdôrazňuje, že v zásahoch štátu musia byť aj hranice! Štát je len nástrojom, jednotlivec, rodina a spoločnosť tu boli už dávno pred ním a štát je tu preto, aby chránil jedných i druhých a nie, aby ich potláčal.

Kto je „kresťan“?

Po prvýkrát boli slovom „kresťania“ označení v Antiochii „učeníci“, teda tí, ktorí prijímali učenie apoštolov (Sk 11, 26). Označenie nebolo obmedzené iba na tých, ktorí toto učenie aj zúročili. Zaujímavý výklad kresťanstva podáva C. Sc. Lewis, laik anglikánskej cirkvi, profesor stredovekej a renesančnej literatúry na univerzite v Cambridge vo svojej publikácii „K jadrú kresťanství“ [5]. Vo svojej práci sa vyhýba riešeniu rozdielov vo vierouke rozličných kresťanských denominácií a upriamuje pozornosť na spoločné, ústredné, či „jednoduché“ kresťanstvo. Zdôrazňuje, že práve toto spoločné, tento spoločný menovateľ oddeľuje kresťanov od nekresťanských vierouk tak hlbokou priepasťou, že vnútorné rozdiely nemožno s tým ani porovnať. Upozorňuje tiež na to, že ak hovoríme o „kresťanovi“ ako o človeku, ktorý prijal kresťanské učenie, ale nežije s ním v súlade, je oveľa zrozumiteľnejšie povedať, že je to „zlý kresťan“, ako hovoriť, že nie je kresťanom. Je nutné zamyslieť sa aj nad námietskou sekularizovanej spoločnosti: „Nemôže snáď byť človek, ktorý nedokáže prijať kresťanské učenie, oveľa lepším kresťanom, nemôže byť oveľa bližšie ku Kristovmu duchu ako niektorí z tých, ktorí tomuto učeniu veria?“ Niektorí ľudia si zvyknú klásť otázku: „Ak je kresťanstvo pravdivé, prečo nie sú všetci kresťania aspoň o niečo lepší ako nekresťania?“ Dokonca majú predstavu, že svet by mohol byť rozdelený na dva tábory – kresťanský a nekresťanský, pričom by všetci ľudia z prvého tábora mali byť v každom okamihu o niečo lepší ako ľudia z druhého tábora. C. Sc. Lewis vysvetľuje, prečo je takáto úvaha nerozumná. Uvediem len niektoré námietky:

- musíme mať na mysli vždy konkrétnych ľudí, pretože svet nepozostáva iba zo stopercentných kresťanov a stopercentných nekresťanov. Niektorí ľudia prestávajú byť kresťanmi, iní sa zas ku kresťanstvu približujú;
- ak hovoríme o konkrétnom človeku–kresťanovi, uvažujme, že ak má kresťanstvo pravdu, je tento človek lepší, ako by bol, keby nebol kresťanom, resp. ak sa kresťanom stal, mal by byť odvtedy lepším, ako bol predtým;
- veľké rozdiely v povahe a temperamente ľudí, prejavujúce sa v spoločenskom kontakte.

Celospoločenská zodpovednosť

Základné kroky, ktoré by sa mali urobiť čo najskôr a ktoré by pomohli zmenšiť každodenné utrpenie, ktoré by pomohli inklúzii ľudí s ťažkým zdravotným postihnutím do bežného, každodenného života a uchránili ich od prepadu do chudoby, možno zhrnúť nasledovne:

- vytvorenie bezbariérového životného prostredia, a to nielen v zmysle nevytvárania a odstraňovania fyzických bariér, ale tiež v zmysle čo najširšej prístupnosti k informáciám, v zmysle umožnenia dobrej komunikácie a v zmysle odstraňovania bariér aj v medziludských vzťahoch,
- zabezpečenie komplexnej rehabilitácie, vrátane zabezpečenia primeranej vzdelanostnej úrovne, prípravy na povolanie, ergodiagnostiky a ergoterapie,
- poskytovanie primeranej informačno-komunikačnej technológie pri vzdelávaní, pracovnom uplatnení i v každodennom spoločenskom živote na kompenzáciu redukovaných životne dôležitých funkcií,
- vytváranie podmienok pre primerané zamestnávanie, poskytovanie podporných služieb a sociálnych príspevkov podľa konkrétnej potreby.

Postoj kresťanského architekta, stavbára, investora

Hlavným poslaním práce architektov, urbanistov, dizajnérov, stavebných inžinierov a všetkých ostatných profesií, vstupujúcich do procesu výstavby je, že výsledky ich úsilia budú „slúžiť“ všetkým ľuďom. Ak nimi navrhnuté a realizované prostredia a výrobky „neslúžia“, ak sú hodnotené ako neprijateľné, neústretné, nevhodné a niekedy až ignorantské a povýšenecké, tak ich práca je zlá, pretože je nehumánna a nezmysluplná.

Doposiaľ je v mysliach mnohých architektov zakotvená metodika tvorby pre priemerného človeka. Takto sa to kedysi dávno učili a mnohokrát sa ešte i v súčasnosti učia. Takto tvorená architektúra či urbanizmus často nevyhovuje potrebám rôznych ľudských individualít, z ktorých každá komunita pozostáva. Je klamlivou ilúziou, že architektúra, šitá na priemerného človeka, bude dobrou architektúrou. Opak je pravdou. Týmto prístupom dosiahneme to, že priveľa ľudí odmieta takto kreované prostredie, pretože sa v ňom cítia, ale aj fakticky sú, obmedzovaní, neslobodní, nepocitujú komfort, pohodu a potešenie z jeho užívania.¹

Jediným východiskom je zmena myslenia v poslaní architekta ako o službe pre každého. Predovšetkým je dôležitá **osobná angažovanosť** na tvorbe bezbariérového životného prostredia. Bezbariérový vstup do budovy je nevyhnutným, avšak nie postačujúcim predpokladom pre dosiahnutie bezbariérového prostredia. Napr. absencia hygie-

¹ Publikácia je v tlači a mala som možnosť si rukopis v rámci recenzie prečítať.

nickej kabíny, prístupnej pre osoby na vozíku v budovách pre verejnosť, spôsobuje neprístupnosť tejto budovy, aj keby ostatné požiadavky bezbariérovosti boli splnené. Rozmery hygienických priestorov vo verejných budovách mnohokrát nevyhovujú požiadavkám ani bežných užívateľov, nehovoriac o osobách s dočasne obmedzenou schopnosťou pohybu a tiež o osobách s malými deťmi.

V takomto kontexte vzniká otázka: „Pre akého človeka tvoríme prostredie, priestory, výrobky...?“ Čo vieme o očakávaníach, požiadavkách a potrebách budúcich konzumentov výsledkov našej práce? Odpoveď možno nájsť v monografii M. Samovej a kol. *„Bezbariérové navrhovanie“*¹.

Vyberám z nej iba najdôležitejšie zásady pre bezbariérové navrhovanie:

- pri navrhovaní veľkosti priestorov a úpravy interiéru je **potrebné brať do úvahy rozmery vozíka, presadacie výšky, ochranné vybavenia, dosahové vzdialenosti vodičkára** (napríklad spínače, zásuvky a všetky vizuálne-akustické zariadenia v budovách je treba osadzovať nižšie) a pod.;
- pri úpravách exteriérov aj interiérov je potrebné **brať do úvahy aj nároky nevidiacich a slabozrakých osôb**, ktoré sú mnohokrát v rozpore s nárokmi osôb pohybujúcich sa na invalidnom vozíku (napr. čo je pre nevidiaceho ochranou – obrubník chodníka – je pre vodičkára bariérou). Musí sa preto nájsť vhodné riešenie pre obe skupiny osôb;
- dostatočnosť a **vhodnosť orientačných bodov** pre priame alebo nepriame (biela palica) **taktilné informácie, línie a znaky** pre nevidiace osoby, materiálové (rozdielna štruktúra) a farebné **odlíšenie začiatku a konca rampy a pod.**;
- **akustické informácie** – významná je tzv. echolokácia – orientácia v priestore s využitím sluchu (nevidiaci pri využívaní tejto metódy dokáže spracovávať akustické vnemy s vysokým prahom citlivosti);
- **indukčné slučky pre nedoslýchavých, tľmočenie posunkovou rečou pre nepočujúcich.**

Uvedené zásady predstavujú odporúčania, aby sa rovnaké prvky a zásady pre tú-ktorú obdobnú situáciu používali na celom území Slovenska. Tieto princípy by mali byť dokonca zjednotené aj v rámci celej Európy, napr. tak, aby nevidiaci človek v každej krajine mohol „čítať“ línie a znaky rovnako.

Je užitočné tiež upozorniť, že pri dodatočnom debariérizovaní prostredia, ktoré je v súčasnosti v našich podmienkach veľmi frekventovanou úlohou, klasické stavebno-technické riešenia na prekonávanie výškových rozdielov – rampy a výtahy – nepostačujú. Pri konštrukčno-technických, priestorových i architektonicko-historických limitoch existujúcich stavieb je dodatočné odstraňovanie bariér veľmi zložitá. Tieto obmedzenia však napomáhajú prekonať doplnkové zariadenia na prekonávanie výškového rozdielu. Patria sem najmä zvislé zdvíhacie plošiny, schodiskové plošiny, schodolezy.

Postoj kresťanského rodiča, učiteľa, vychovávateľa

Narodenie dieťaťa so závažnou poruchou štruktúry tela alebo životne dôležitej funkcie, teda so zdravotným znevýhodnením, vždy znamená podstatne väčšie nároky na starostlivosť o neho a na jeho výchovu. Nie je zvláštnosťou, že niektorý z rodičov nezvládne situáciu a rodinu opustí. Očakáva sa, že kresťanská rodina sa vzájomne posilní a pre citový, duchovný a psychomotorický vývin dieťaťa vytvorí optimálne domáce, rodinné prostredie. Na druhej strane je známe, že rodičia, ktorí po narodení dieťaťa alebo neskôr zistia, že ich dieťa trpí zdravotným postihnutím, sú zvyčajne konfrontovaní s nedostatkom praktických informácií, či už o samotnom postihnutí alebo o tom, akými prostriedkami a terapiami je možné dosiahnuť zlepšenie stavu, resp. upraviť prostredie tak, aby negatívne dopady zdravotného postihnutia boli maximálne eliminované. Jednou z najčastejšie hľadaných informácií sú pochopiteľne kontakty na zariadenia, poradne, informácie o terapiách, ale aj kontakty na sponzorov, či donorov.

Ak platí, že zabezpečenie duchovného rastu a čo najvyššej vzdelanostnej úrovne sú mimoriadne významné pre osobnostný rast a zmysluplný život človeka, o koľko viac to platí v prípade, že ide o dieťa s poruchou psychomotorického vývinu. V súčasnosti sa praktizujú viaceré formy výchovy detí so zdravotným postihnutím. Významnou je skutočnosť, že legislatívne sa už akceptovala požiadavka začleňovať tieto deti, pokiaľ je to len možné, do bežných škôl. Tým sa dosiahne, že dieťa nemusí odchádzať od rodičov do internátnych podmienok špeciálnych škôl už v útlom veku. Prináša to pozitíva aj pre zdravé deti, ktoré majú príležitosť vidieť, ako za výrazne sťažených podmienok svoje povinnosti zvládajú najmä deti s pohybovými problémami, ale aj deti so zmyslovým postihnutím. Na druhej strane prax ukazuje, že mnohí učitelia si ani nevedia predstaviť, že by mali v škole, resp. v triede dieťa so špeciálnymi potrebami. K správne začleneniu je nevyhnutná bezbariérová úprava školského prostredia, poskytnutie kompenzačných pomôcok pre každodenný život na kompenzáciu redukovaných životne dôležitých funkcií, primerané informačno-komunikačné technológie pri vzdelávaní a podľa potreby pomoc školského asistenta. Priekopnícku prácu v tejto oblasti by mohli urobiť práve kresťanskí učitelia a vychovávateľa.

Postoj kresťanského lekára, psychológa, sociológa

Vo všeobecnosti sa očakáva, že lekár by mal mať záujem aj o ďalší život svojho pacienta, ktorému zachránil život, i keď za cenu trvalých zdravotných následkov, ktoré mu budú sťažovať ďalšie pracovné uplatnenie, život v rodine, v spoločnosti. Obzvlášť dôležité je to u detí s vrodenými poruchami. Poskytnutie prvých informácií od ošetrojúceho lekára o možnej pozitívnej budúcnosti je pre pacienta, ale aj pre jeho rodinných príslušníkov, neoceniteľné. Pretože návratu do spoločenského života, prípadne aj do pracovného zaradenia, obzvlášť u ťažko

zdravotne postihnutých osôb, musí predchádzať sociálna a pracovná rehabilitácia ako kontinuálny a koordinovaný proces komplexnej rehabilitácie, budúcnosť by mala smerovať k vybudovaniu tzv. centier včasnej intervencie, t. j. centier pre komplexnú sociálnu a pracovnú rehabilitáciu. Pracovníkmi takéhoto centra by okrem rehabilitačných lekárov mali byť aj psychológovia, fyzioterapeuti, sociálni pracovníci a iní medicínski aj nemedicínski špecialisti. Pracovná rehabilitácia by mala zahŕňať objektívne posúdenie zostatkových schopností so zameraním na zachovanie pôvodného zamestnania, prípadne získanie nového zamestnania, výcvik, umiestnenie, poskytnutie potrebných kompenzačných pomôcok a doplnkových služieb. Toto posudzovanie by malo vychádzať z komplexného prístupu k človeku ako k bio-psycho-socio-enviromentálnej bytosti. Myslíte, že je to už v prostredí kresťanských profesionálov samozrejmosťou?

Postoj kresťanského politika, štátneho úradníka, podnikateľa

Ako sme už spomínali, veľmi významnou pomocou pre zmiernenie najmä psychického utrpenia ľudí so zdravotným postihnutím a pre prevenciu ich hmotnej núdze, je znovuzaradenie do bežného života, resp. znovuzaradenie do pracovného procesu. Ideálnym je návrat na pôvodné pracovisko, niekedy spojený s väčšou či menšou úpravou pracoviska, alebo uplatnenie sa na voľnom trhu práce po rekvalifikácii v rámci kvóty systému. Podľa aktuálne platného zákona o zamestnanosti, pri zamestnávaní viac ako 20 pracovníkov, je zamestnávateľ povinný zamestnávať v podiele 3,2 % aj občanov so zmenenou pracovnou schopnosťou (ZPS). Získanie zamestnania v rámci tohto systému, čomu napomáha aj legislatíva, by nemuselo byť problémom. Kresťanský politik a štátny úradník by mali byť strážcami dobrých právnych noriem. A čo podnikatelia? Žiaľ, väčšina podnikateľov radšej zaplatí povinné odvody do fondu zamestnanosti pri nedodržaní tohto podielu. Ani sa nepokúsi získať skúsenosti so zamestnávaním človeka so zdravotným znevýhodnením. Prečo je to tak?

- Zamestnávatelia ešte stále nemajú dostatok informácií o zamestnávaní ľudí so zdravotným postihnutím, o tom, v akej profesii môžu byť úspešní, nezaujíma ich, nepýtajú sa, v čom sú kvality toho ktorého uchádzača, aké má zručnosti a skúsenosti.
- Zamestnávatelia sa často obávajú privysokých nákladov na primeranú úpravu pracoviska, hoci v mnohých prípadoch ani nie sú nutné žiadne úpravy, resp. môžu získať na tento účel príspevkov od štátnych inštitúcií.
- Zamestnávatelia majú neodôvodnené obavy z absencií zo zdravotných dôvodov, ale prax ukazuje, že ak je človek so zdravotným postihnutím správne zaradený do pracovného procesu, jeho zdravotný aj psychický stav sa podstatne zlepšuje. Má to zvyčajne pozitívny vplyv aj na jeho rodinu.

Okrem zotrvania v pôvodnom zamestnaní, resp. umiestnenia sa na voľnom trhu práce je tu ešte možnosť vytvárania tzv. „chránených dielní“. Význam zriaďovania chránených dielní a pracovísk určite nie je zanedbateľný, pretože tieto umožňujú začleniť sa do tvorivej práce i napriek výrazne zmeneným zdravotným podmienkam, a teda možno ich hodnotiť z dvoch hľadísk:

1. **význam pre spoločnosť** – zriaďovaním chránených dielní a chránených pracovísk spoločnosť rieši problém nezamestnanosti a zabezpečuje zamestnanie čo najväčšieho počtu občanov so zmenenou pracovnou schopnosťou (ZPS), u ktorých pracovný výkon v dôsledku zdravotného postihnutia nie je v súlade s požiadavkami na pracovnú silu v trhovom hospodárstve,
2. **význam pre samotného človeka** – zriaďovaním chránených dielní a chránených pracovísk sa vytvárajú pre zdravotne postihnutých jedincov, ktorým sa iba čiastočne zachoval pracovný potenciál, podmienky na uplatnenie sa na konkurenčnom trhu práce. Títo jedinci si tým získavajú nielen rovnoprávne postavenie, ale zároveň aj možnosť aj naďalej uplatniť vlastnú tvorivú, samostatnú zárobkovú činnosť.

Ako vidieť z tohto prehľadu, je tu mimoriadne veľký priestor pre vstup kresťanských podnikateľov, ktorí môžu efektívne pomôcť hľadať a vytvárať vhodné pracovné príležitosti aj pre ľudí so zmenenou pracovnou schopnosťou. Za zmienku stojí, že v pasáži, kde Nový zákon hovorí, že každý má pracovať, sa okrem sociálnych a ekonomických dôvodov spomína ešte jeden dôvod: „aby sme sa mali s čím podeliť s inými, ktorí to potrebujú“. Na to sa často zabúda, že aj ľudia s chronickým ochorením alebo zdravotným postihnutím, ktorí žijú iba z dôchodku, by mali mať možnosť tešiť sa z „dávaní“ a nielen z prijímania darov, či pomoci.

Záver

V prostredí, v ktorom žijeme, v povolání, ktoré sme si vybrali, má každý z nás dostatok príležitostí bez predsudkov, v duchu kresťanských tradícií a kresťanskej lásky, na základe osobného hodnotenia všimáť si potreby toho „druhého“, nadväzovať kontakty aj s trpiacimi osobami, pozorne ich počúvať, snažiť sa ich pochopiť a podľa svojich možností im podať pomocnú ruku. Bude dobre, ak si súčasne uvedomíme, aké je pre celoživotne trpiacich, zdravotne ťažko postihnutých jedincov, mnohokrát náročné dokázať sebe, no najmä zdravým ľuďom, že sa od nich líšia často iba svojím telesným, sluchovým alebo iným zdravotným postihnutím, no napriek tomu sú schopní aktívne sa zapojiť do spoločenského a kultúrneho života, aj keď na dosiahnutie tohto cieľa sú nútení vynaložiť oveľa viac úsilia.

„Je dobré dávať, ak človeka o to požiadajú, ale lepšie je pochopiť a dávať bez požiadania. A pre toho, koho dlaň je otvorená, je hľadanie niekoho, kto prijme jeho dar, väčšou radosťou ako samotné dávanie. Často hovorievate: Rád by som dal, ale len tým, ktorí si to „zaslúžia“. Stromy

vo vašom sade to nehovorila, ani stáda na vašich pastvinách. Dávajú, aby mohli žiť, lebo neďať, znamená zahynúť. Iste ten, kto je hodný toho, aby dostal svoje dni a noci, je tiež hodný toho, aby dostal od vás všetko ostatné,“ uvádza Džibrán [6].

Literatúra

- [1] ĎAČOK, J. Človek, utrpenie, nemocnica. Trnava, Dobrá kniha. 2000.
- [2] MRÁZ, M. Problém utrpenia a jeho riešenie v medicínskej etike. Trnava, Dobrá kniha. 2000.
- [3] QUOIST, M. Úspešný život. Bratislava, Vydavateľstvo Alfa. 1992.
- [4] CSONTOS, L. Základná antropologická línia v encyklikách Jána Pavla II. Trnava, Dobrá kniha. 1996.
- [5] LEWIS, C., S. K jádru kresťanství. Praha, Návrat. 1993.
- [6] DŽIBRÁN, Ch. Prorok. Praha, Nakladateľství Vyšehrad. 1990.
- [7] JÁN PAVOL II. Prekročiť prah nádeje, Nové mesto, Slovenský ústav Cyrila a Metoda, 1995.

Ďalšia použitá literatúra

- [1] FESTING, H. Stretnutie s Adolphom Kolpingom. Prešov, Vydavateľstvo Michala Vaška. 2005.
- [2] KREEFT, P. Návrat k čnosti. Bratislava, Redemptoristi. 2007.
- [3] MICHALOV, J. Misie v kontexte sociológie. In: Nová evanjelizácia. Zborník zo sympózia s medzinárodnou účasťou. VII. Ročník. Bratislava, 1998, s. 186 – 192.
- [4] ORGONÁŠOVÁ, M. V poznaní, porozumení a v láske. In: Nová evanjelizácia. Zborník sympózia s medzinárodnou účasťou. VII. Ročník. Bratislava 1998. s. 212 – 224.
- [5] VANIER, J. Škandál služby. Bratislava, Redemptoristi 2005.

MUDr. Mária Orgonášová, CSc. Do r. 1992 pôsobila na Katedre fyziológie LFUK v Bratislave. V súčasnosti sa venuje problematike integrácie ľudí so zdravotným postihnutím do spoločnosti. Externe prednáša na SZU a na LFUK – odbor Fyzioterapia. Je čestnou prezidentkou Asociácie organizácií zdravotne postihnutých občanov SR a národnou tajomníčkou Rehabilitation Internationale.